

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 STOCKHOLM

Klagande

Riksåklagaren

Motpart

R L,

Ombud och offentlig försvarare: Advokaten Jan Erik Jonasson, Box 173, 931 22 SKELLEFTEÅ

Saken

Misshandel

Överklagad dom

Hovrättens för Övre Norrland dom den 3 januari 2008 i mål B 885-07

Yrkande

Jag överklagar härmed hovrättens dom och yrkar i första hand att påföljden bestäms till ungdomstjänst i stället för böter. Om förutsättningar för ungdomstjänst inte visar sig föreligga yrkas straffskärpning.

Grunderna för yrkandet

Den intressanta frågan i målet är förutsättningarna för att döma till ungdomstjänst som påföljd för ett brott med ett straffvärde på fängelsenivå.

R L har tillsammans med T D H dömts för misshandel av en två år yngre skolkamrat. Straffvärdet för gärningen har av domstolarna bedömts motsvara ett kortare fängelsestraff. Tingsrätten bestämde påföljden för båda till ungdomstjänst i femtio timmar. Sedan R L överklagat tingsrättens dom, har hovrätten ändrat påföljden för honom till 50 dagsböter.

När gärningen begicks var R L 15 år gammal. Enligt 29 kap. 7 § brottsbalken ska därför hans ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen. Paragrafen innehåller en allmän regel om strafflindring för den som var under 21 år vid gärningen, s.k. ungdomsrabatt. Bestämmelsen innebär också att domstolen får gå under den vanliga straffskalan för brottet. Av betydelse i det här sammanhanget är 30 kap. 5 § första stycket brottsbalken. För brott som någon begått innan han fyllt 18 år får domstolen döma till fängelse endast om det finns synnerliga skäl.

Enligt 32 kap. 2 § brottsbalken får den som är under 21 år och som begått brott dömas till ungdomstjänst, om han samtycker till det och påföljden är lämplig med hänsyn till hans eller hennes person och övriga omständigheter. Villkor för ungdomstjänst är att påföljden kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och den unges tidigare brottslighet och det inte finns skäl för att döma till ungdomsvård. Ungdomstjänst innebär bl.a. en skyldighet att utföra oavlönat arbete under ett visst antal timmar, lägst 20 och högst 150 timmar.

När påföljden ungdomstjänst infördes var utgångspunkten att begränsa användningen av böter och korta frihetsberövanden som påföljder för ungdomar och skapa ett alternativ som var väl anpassat för ungdomar och med en direkt och tydlig konsekvens. Särskilt med tanke på att påföljden inte förutsatte något vårdbehov hos den unge skulle ungdomstjänst kunna få ett stort användningsområde, framför allt som alternativ till böter (prop. 2005/06:165 s. 63f).

Samtidigt borde inte lindriga dagsbotsstraff ersättas med ungdomstjänst utan påföljden borde normalt endast komma i fråga när alternativet var ett bötesstraff på minst omkring 60 dagsböter (a. prop. s. 74). När det gäller antalet timmar ungdomstjänst framgår att det lägsta antalet timmar ungdomstjänst som kan dömas ut, dvs. 20, motsvarar 60 dagsböter. Området upp till 50 timmar ungdomstjänst är avsett för situationer där alternativet är ett bötesstraff medan ett högre antal timmar ungdomstjänst normalt bör användas för fall som ger anledning till en strängare påföljd än böter (s. 132).

Frågan i det här målet är således om det finns tillräckliga skäl att bestämma påföljden till ungdomstjänst i stället för böter. Som har framgått av det nyss anförda har utgångspunkten för lagstiftaren varit att ungdomstjänst är ett bättre alternativ än böter för ungdomar i den ålderskategori som R L tillhör och att påföljden ska få ett brett användningsområde.

Straffvärdet för det brott för vilket R L har dömts har av domstolarna bedömts motsvara ett kortare fängelsestraff, om brottet begåtts av en vuxen person. Jag utgår från att därmed avses fängelse i en månad. I alla händelser är detta min bedömning av gärningens straffvärde.

Enligt hovrätten reduceras straffvärdet med hänsyn till R Ls ålder. Efter reduktionen skulle straffvärdet efter ungdomsrabatten – straffmättningsvärdet – enligt hovrätten motsvara 50 dagsböter, vilket inte skulle nå upp till gränsen för ungdomstjänst.

Enligt min mening är hovrättens bedömning inte invändningsfri. Jag anser att hovrätten har satt straffmättningsvärdet för lågt. Riksåklagaren har i ett tidigare sammanhang hävdats att påföljden för ungdomar i åldern 15-17 år normalt bör

bestämmas till 100 dagsböter eller mer i det fall straffvärdet för brottet, om det begåtts av en person som fyllt 21 år, är fängelse i en månad. Även om detta synsätt av olika skäl inte vann full anslutning av Högsta domstolen, bedömde domstolen straffvärdet i det aktuella fallet motsvara 80 dagsböter (NJA 2005 s. 881). Det kan noteras att en invändning mot riksåklagarens synsätt var att en schabloniserad regel som riksåklagaren förespråkade inte gav fullt utrymme åt att beakta omständigheterna i det enskilda fallet som t.ex. brottets art. Den brottslighet som var aktuell i rättsfallet rymde inte aspekter av det slaget.

Utgångspunkten bör således vara ett bötesstraff på åtminstone 80 dagsböter. I det här fallet har gärningen ett betydande inslag av "artvärde" som bör minska ungdomsrabatten. Enligt min mening motsvarar gärningens straffvärde för en person i R Ls ålder omkring 100 dagsböter. Detta ligger klart över den nedre gräns för ungdomstjänst som anvisas i förarbetena.

Hovrätten synes ha bestämt påföljden med utgångspunkt från att ungdomstjänst bör undvikas. Detta är enligt min mening ett felaktigt synsätt. Från allmänna utgångspunkter framstår ungdomstjänst som en klart lämpligare påföljd för ungdomar än böter. I de flesta fall kommer förmodligen böter att betalas av den unges föräldrar. Ungdomstjänst innebär som lagstiftaren framhållit en tydlig och konsekvent påföljd som är direkt avpassad för ungdomar. Vad lagstiftaren av allt att döma velat hålla utanför påföljden ungdomstjänstpåföljden är bagatellartad brottslighet som inte heller för personer över 21 år skulle resultera i någon annan påföljd än ett måttligt bötesstraff. I det här fallet är det fråga om en betydligt allvarligare brottslighet. Misshandel är ett typiskt ungdomsbrott och i grund och botten ett sådant brott för vilken ungdomstjänst måste anses vara direkt avsedd, i varje fall om brottet är av den här svårhetsgraden.

R L kan inte anses ha något behov av vård så att ungdomsvård skulle vara en adekvat påföljd. Jag menar således att det i det här fallet finns förutsättningar för att döma till ungdomstjänst och att den påföljden framstår som klart lämpligare än böter.

En fråga är då vilket antal timmar ungdomstjänst som bör dömas ut. Straffmätningens värdet i det här fallet motsvarar som sagt omkring 100 dagsböter. Det bör enligt min mening leda till att ungdomstjänsten bör omfatta ca 40 timmar.

Prövningstillstånd

Påföljdsfrågor för ungdomar är viktiga för såväl åklagare som domstolar och förekommer ofta. Ungdomstjänst är en ny påföljd och det finns fortfarande oklarheter kring denna och samspelet med övriga påföljder. Det här målet gäller som jag ser det en grundläggande fråga om utrymmet för ungdomstjänst. Misshandel är till sin typ en brottslighet som är vanligt förekommande bland ungdomar och av ett slag som påföljden ungdomstjänst måste antas vara avsedd för. Hovrättens synsätt i fråga om påföljden ungdomstjänst innebär en

tydlig begränsning av användningsområdet i förhållande till vad som måste ha varit utgångspunkten för lagstiftningen. Målet rymmer frågor med anknytning till ungdomsrabatten, vilket är en sak av stor praktisk betydelse.

Målet är renodlat och därför lämpligt att lägga till grund för ett avgörande av Högsta domstolen. Någon bevisning åberopas inte och målet bör kunna avgöras utan huvudförhandling.

Fredrik Wersäll

Nils Rekke

Kopia till
Utvecklingscentrum Stockholm
Åklagarkammaren i Umeå (701A-176-07)